

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE GEOGRAFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE GEOGRAFIE**

ȚINUTUL PĂDURENILOR. ANALIZĂ REGIONALĂ

Rezumat

Coordonator științific:

Prof. Univ. Dr. Călin-Cornel Pop

Doctorand,

Dănuț Huciu

Cluj-Napoca, 2022

CUPRINS

CUPRINS	1
LISTA FIGURILOR	5
LISTA TABELELOR	7
INTRODUCERE	8
1. FUNDAMENTE TEORETICE ȘI METODOLOGICE	10
1.1. Scopul, obiectivele cercetării și ipotezele de lucru.....	10
1.2. Fundamente teoretice	11
1.2.1. Conotațiile noțiunii de „ținut”	11
1.2.1.1. „Ținutul” ca entitate politico-administrativă	11
1.2.1.2. „Ținutul” ca entitate spațială mentală	14
1.2.1.3. „Ținutul” cu valențe etno-culturale	15
1.2.2. Metodele delimitării și criteriile tipologizării „ținuturilor”	17
1.2.3. „Ținuturile” în raport cu alți taxoni regionali	19
1.2.3.1. „Ținuturi ” și „țări” – deosebiri și similitudini	20
1.2.3.2. „Ținuturile” suprapuse microregiunilor sau asociațiilor intercomunitare de proiect	23
1.2.4. „Ținutul” ca sistem teritorial	29
1.2.5. Ținutul Pădurenilor în atenția cercetătorilor	30
1.3. Fundamente metodologice	32
1.3.1. Metode cantitative	34
1.3.1.1. Indicatori morfometrici	34
1.3.1.2. Indicatori demografici	39
1.3.2. Metode calitative	39
1.3.2.1. Ancheta sociologică	39
1.3.2.2. Analiza de conținut	42
1.3.2.3. Analiza SWOT	43
2. PREMISELE ISTORICE ALE INDIVIDUALIZĂRII ȚINUTULUI PĂDURENILOR	45
2.1. Preliminar	45
2.2. Atestări arheologice ale Ținutului Pădurenilor din perioada preistorică și romană	45
2.3. Ținutul Pădurenilor în Evul Mediu.....	50
2.3.1. Organizarea politico-administrativă	50
2.3.2. Organizarea socială	52
2.3.3. Practicile tradiționale pădurenești	55
2.3.4. Obligațiile pădurenilor.....	56

2.3.5. Acțiunile pădurenilor	57
2.4. Ținutul Pădurenilor în epoca modernă și contemporană	59
2.5. Concluzii	63
3. REPERE IDENTITARE ALE ȚINUTULUI PĂDURENILOR	65
3.1. Preliminar	65
3.2. Criteriul mental în delimitarea Ținutului Pădurenilor	65
3.3. Repere etnografice din Ținutul Pădurenilor cu rol identitar	71
3.3.1. Portul popular	71
3.3.2. Cutume pădurenești	74
3.3.3. Melosul pădurenesc	76
3.3.4. Gastronomia locală	81
3.3.5. Arhitectura gospodăriilor tradiționale	83
3.4. Concluzii	86
4. CADRUL NATURAL DIN ȚINUTUL PĂDURENILOR	88
4.1. Preliminar	88
4.2. Relieful – resursă și bază de susținere a multiple activități antropice	88
4.2.1. Repere de tectogeneză și evoluție geologică reflectate în resurse de subsol	88
4.2.2. Implicații teritoriale ale indicatorilor morfometrici	93
4.2.2.1. Altitudinea reliefului	93
4.2.2.2. Adâncimea fragmentării reliefului	94
4.2.2.3. Declivitatea versanților	95
4.2.2.4. Expoziția versanților și insolația suprafețelor	97
4.2.3. Implicațiile reliefului actual în distribuția așezărilor	99
4.3. Componenta climatică	102
4.3.1. Parametrii climatici	102
4.3.2. Topoclimatele de la nivelul Ținutului Pădurenilor	104
4.4. Componenta hidrică	104
4.5. Învelișul biopedogeografic – suport al activităților economice	107
4.5.1. Repartiția geografică a vegetației și modul de utilizare al terenurilor la nivelul Ținutului Pădurenilor	107
4.5.2. Impactul ferigilor asupra extensiunii pajiștilor naturale și asupra modului de utilizare al terenurilor	109
4.5.3. Fauna	111
4.5.4. Biodiversitatea ariilor naturale protejate	112
4.5.5. Trăsăturile învelișului pedologic	113
4.6. Concluzii	115

5. PARTICULARITĂȚILE GEODEMOGRAFICE ȘI DE HABITAT DIN ȚINUTUL PĂDURENILOR	117
5.1. Preliminar	117
5.2. Evoluția geodemografică	117
5.2.1. Evoluția numerică a populației	117
5.2.2. Bilanțul natural	118
5.2.3. Bilanțul migratoriu	120
5.3. Structurile geodemografice	122
5.3.1. Structura populației pe grupe de vârstă și sexe	122
5.3.2. Structura etnică și confesională	124
5.3.3. Evoluția populației școlare	125
5.4. Caracteristici ale habitatelor din Ținutul Pădurenilor.....	126
5.4.1. Atestarea documentară a localităților	126
5.4.2. Specificități ale așezărilor pădurenești	127
5.4.3. Excluziune socială în Ținutul Pădurenilor.....	129
5.4.4. Gradul de dotare al așezărilor pădurenești	130
5.5. Concluzii	132
6. FUNCȚIONALITATEA ECONOMICĂ A ȚINUTULUI PĂDURENILOR	134
6.1. Preliminar	134
6.2. Structura economică a populației ținutului	134
6.3. Antreprenoriat în Ținutul Pădurenilor	136
6.4. Activitățile agro-silvice	137
6.4.1. Exploatarea agricolă	138
6.4.2. Pajiștile naturale – suport pentru creșterea animalelor	139
6.4.3. Economia montană	140
6.4.3.1. Activități agricole desfășurate	141
6.4.3.2. Forme de asociere	144
6.4.3.3. Surse de finanțare accesate	145
6.4.3.4. Viabilitatea satelor pădurenești	146
6.4.4. Exploatarea silvică	146
6.5. Activitățile industriale	147
6.5.1. Industria hunedoreană și forța de atracție exercitată de minerit	147
6.5.2. Forme de exploatare industrială din Ținutul Pădurenilor	150
6.5.2.1. Resurse naturale existente în Ghelari	150
6.5.2.2. Industria mineritului în perioada socialistă	150
6.5.2.3. Industria mineritului în perioada post-socialistă	152
6.5.2.4. Forme actuale de valorificare industrială	153

6.6. Activitățile terțiare	154
6.7. Accesibilitate și interconectivitate în Ținutul Pădurenilor	160
6.7.1. Accesibilitatea infrastructurii de transport	160
6.7.2. Viabilitatea infrastructurii de acces. Disfuncții și soluții de intervenție	161
6.8. Concluzii	163
7. SINTEZA REGIONALĂ A ȚINUTULUI PĂDURENILOR	165
7.1. Analiza SWOT a Ținutului Pădurenilor	165
7.2. Validarea ipotezei 1	174
7.3. Validarea ipotezei 2	177
BIBLIOGRAFIE	182
ANEXE	195

CUVINTE CHEIE: Ținutul Pădurenilor, spațiul mental pădurenesc, repere identitare, așezări pe culme, depopulare, centru polarizator supracomunal, dependență funcțională

1. FUNDAMENTE TEORETICE ȘI METODOLOGICE

1.1. Scopul, obiectivele cercetării și ipotezele de lucru

Studiul de față are ca **scop** realizarea unei analize regionale a unei unități teritoriale de tip „ținut” cu rol de aplicabilitate în planificarea și dezvoltarea locală a Ținutului Pădurenilor.

Obiectivele specifice ale lucrării sunt următoarele:

- clarificarea unor concepte privind evidențierea entității teritoriale de tip „ținut”;
- delimitarea multicriterială a arealului de studiu;
- analiza integrată a componentelor sistemului teritorial analizat;
- dobândirea unor competențe de cercetare.

Pornind de la obiectivele specifice, prezentul studiu a vizat validarea a două **ipoteze generale** aplicate la întregul sistem teritorial analizat, respectiv:

1. O unitate teritorială de tip „ținut”, respectiv Ținutul Pădurenilor, asociată sau nu unei forme de asociere de tip microregiune, este o unitate teritorială funcțională.
2. Mediul extern al Ținutului Pădurenilor a influențat mai puternic decât mediul intern procesul de structurare a locuirii.

De asemenea, întreaga lucrare este structurată pe validarea mai multor **ipoteze de lucru** aferente fiecărui fenomen spațial abordat:

1. O unitate de tip „ținut”, implicit Ținutul Pădurenilor, întrunește valențele unei regiuni funcționale prin suprapunerea unei forme de asociere de tip microregiune.
2. Ținutul Pădurenilor este rezultatul unei umanizări vechi și continue.
3. Ținutul Pădurenilor s-a individualizat ca o formă politico-administrativă medievală.
4. Criteriul mental reprezintă un criteriu de delimitare al spațiului geografic Ținutul Pădurenilor.
5. Reperetele etnografice, prin arhitectură, port, obiceiuri, gastronomie și personalități locale, individualizează Ținutul Pădurenilor față de alte unități teritoriale de tip „ținut” sau „țară”.
6. Ținutul Pădurenilor deține câteva atuuri naturale ce pot contrabalansa economic restrictivitățile date de cadrul natural existent.
7. Viabilitatea așezărilor este condiționată de gradul de vulnerabilitate socială, locală și accesul la servicii.
8. Dezvoltarea locală din Ținutul Pădurenilor este direct condiționată de profilul economic al regiunii.
9. Gradul de conectivitate al așezărilor pădurenești crește pe măsura apropierii de centrele urbane din exteriorul regiunii.

1.2. Fundamente teoretice

1.2.1. Conotațiile noțiunii de „ținut”:

- teritoriu, suprafață, fragment de spațiu geografic;
- literară;
- ca entitate politico-administrativă;
- ca entitate spațială mentală;
- cu valențe etno-culturale.

1.2.2. Metodele delimitării și criteriile tipologizării „ținuturilor”

Una din metodele care poate fi utilizată în delimitarea „ținuturilor” este *metoda analizei* situației existente a fenomenelor și proceselor de polarizare apărute odată cu configurarea de noi centre urbane (Agnita, Botoșani, Toplița, Zalău), de identificare a

disfuncțiilor teritoriale, de axare pe funcțiile unităților delimitate, pe legăturile dintre teritoriile învecinate, precum și pe creșterea coeziunii și echilibrului teritorial.

O altă metodă utilă pentru stabilirea limitelor unor „ținuturi” cu o istorie mai pronunțată și care se referă la autoidentificarea locuitorilor cu locul este *metoda mentală* (Ținuturile Banatului montan sau de câmpie, Bârgaielor, Ciceului, Codrului, Gorjului, **Pădurenilor**, Reghinului, Mărginimii Sibiului, Momârlanilor, Teleormanului etc.).

1.2.3. „Ținuturile” în raport cu alți taxoni regionali

Raportarea „ținutului” la alți taxoni regionali a fost absolut necesară, mai ales din cauza faptului că acesta are mai multe semnificații și nu este la fel de bine individualizat printre taxonii regionali. Poziția nesigură pe care o ocupă în cadrul taxonilor regionali, duce la anumite neclarități atunci când vine vorba de conturarea acestuia, prin comparație cu „țările” într-o primă fază, întrucât acești taxoni prezintă similitudini din anumite puncte de vedere, apoi prin raportarea la microregiuni sau asociații intercomunitare de proiect (în cazul de față GAL - Grup de Acțiune Locală).

1.2.4. „Ținutul” ca sistem teritorial

Funcționalitatea sistemului teritorial este asigurată de fluxurile de materie, energie și informație, precum și de relații de intrare-ieșire (relații de tip feed-back) cu teritoriile din proximitate. De asemenea, sistemul teritorial are mai multe principii de bază: *funcționalității, echilibrului dinamic, unicității, cauzalității, integrării, coerenței și sinergismului, autoreglării și controlului* (Ianoș I, 2000).

Dat fiind faptul că sistemele teritoriale sunt de mai multe tipuri, de la unități microteritoriale, la mezoteritoriale și macroteritoriale, cu diverse semnificații și principii de analiză, a fost nevoie să se surprindă trăsăturile „ținutului” suprapus microregiunii, ce-i conferă acestuia atributele de sistem teritorial.

Unicitatea „ținutului” este dată de zestrea materială, istorică, culturală și spirituală, care reprezintă axa ce leagă punctele sistematice ale acestei unități teritoriale. Prin acest principiu, Ținutul Pădurenilor se remarcă ca fiind un teritoriu cu elemente distinctive din perspectivă culturală (etnografică, tradițională, arhitecturală etc.), care se deosebește de regiunile din vecinătate.

Într-o altă ordine de idei, interrelațiile dintre elementele naturale și antropice ale „ținutului” asigură **coerența** acestei structuri teritoriale. În plus, **integritatea** „ținutului”, este redată prin identitatea colectivă, precum și prin conexiunile dintre elementele care alcătuiesc „ținutul”. De altfel, **reziliența** reprezintă o caracteristică în special a „ținuturilor” în care conștiința apartenenței locuitorilor este mai pronunțată, așa cum este cazul Ținutului Pădurenilor, dar și Mărginimii Sibiului, Codrului, Banatului Montan, Bârgăului, Ciceului, Neamțului, Câmpulungului, Teleomarnului, Gorjului etc.

1.2.5. Ținutul Pădurenilor în atenția cercetătorilor

Istoria inconfundabilă a regiunii studiate, mineritul și metalurgia practicate, potențialul turistic ridicat, caracteristicile etnografice particulare au făcut ca Ținutul Pădurenilor să atragă atenția mai multor cercetători. Cele mai reprezentative referințe pentru acest areal fac trimitere spre următoarele categorii de informații:

- publicații cu caracter monografic: Teglas G. (1879), Szabo I. (1909);
- caracteristici demografice: Solyom Fekete Fr. (1882), Roman C.C. (2008);
- aspecte istorice: Radu I. (1903), Popovici J. (1905), Sawicki L. (1907); Boda G. (2015);
- caracteristici economice: Șerban O. (1996), Ișfănoni D. et al. (2004);
- etnografie: Szabo I. (1909), Vuia R. (1926, 1945, 1959), Ișfănoni R. (2006) etc.

1.3. Fundamente metodologice

O primă etapă a constituit-o **crearea bazei de date**; după alegerea regiunii de studiu, s-au stabilit limitele acesteia, pe baza unor criterii complexe (criteriul mental, funcțional, peisagistic etc.). Digitizarea curbilor de nivel a fost urmată de vectorizarea principalelor elemente regăsite pe hartă (căi de acces, hidrografie etc.). Această bază de date a fost permanent actualizată cu o serie de atribute spațiale. Datele obținute au fost prelucrate și reprezentate în softurile Microsoft Office, ArcGIS 10.6.1, Global Mapper, Adobe Illustrator, Photoshop CS6.

Documentarea pe teren constituie cea de-a doua etapă în realizarea studiului. Aceasta a permis obținerea de date calitative și cantitative, pentru stabilirea limitelor regiunii, evidențierea situației existente pe diverse componente ce pot demonstra funcționalitatea arealului dar și varii corelații ce pot argumenta unele propuneri. Documentarea pe teren a avut loc în toate localitățile ce aparțin UAT-urilor din Ținutul Pădurenilor, în 26 iunie - 6 iulie 2017, 20-28 aprilie 2019, 25-

31 iulie 2019. În vederea delimitării mentale a Ținutului Pădurenilor au fost aplicate 208 chestionare și o serie de interviuri semi-structurate, pe teme urmărite, precum etnografie (14 interviuri), agricultură (107 interviuri) și industrie (93 interviuri). Pe lângă aceste date calitative, au fost obținute o serie de date statistice de la următoarele instituții: Primăriile comunelor Bătrâna, Bunila, Cerbăl, Ghelari, Lelese, Toplița, Administrația Națională de Meteorologie, Administrația Națională „Apele Române”, Direcția Silvică Hunedoara, Garda Forestieră Județeană Hunedoara, Oficiul Județean pentru Studii Pedologice și Agrochimice Hunedoara, Direcția pentru Agricultură Județeană Hunedoara, Inspectoratul Școlar Județean Hunedoara etc.

Realizarea planșelor și redactarea tezei reprezintă cea de-a treia etapă, care a contribuit la finalizarea acestei analize regionale. Aceasta a vizat consultarea literaturii de specialitate prin documentarea bibliografică, utilizând ca mijloace de lucru numeroase cărți, articole, website-uri și diferite baze de date naționale și internaționale; analiza componentelor și interrelațiile sistemului teritorial studiat.

2. PREMISELE ISTORICE ALE INDIVIDUALIZĂRII ȚINUTULUI PĂDURENILOR

2.1. Preliminar

Areal suprapus unității montane Poiana Ruscă, a cărei forme endocarstice păstrează urmele apariției prezenței umane, Ținutul Pădurenilor reprezintă un bazin de viață care a cunoscut o umanizare încă din perioada preistorică, în pofida restrictivităților aparente existente.

În acest capitol au fost analizate următoarele aspecte:

- identificarea dovezilor arheologice, pe diferite perioade istorice, care atestă trecutul și continuitatea locuirii Ținutului Pădurenilor;
- surprinderea rolului evoluției istorice asupra regiunii analizate.

2.2. Atestări arheologice ale Ținutului Pădurenilor din perioada preistorică și romană

În urma cercetărilor arheologice realizate în peșterile din partea estică a Munților Poiana Ruscă a rezultat identificarea unor vestigii, sub formă de unelte, în 55 peșteri. Printre peșteri se

numără cea de la Cerișor (Lelese), Runcu Mare (Lelese), Ghelari, Govăjdie (Ghelari). Alte descoperiri datate tot din perioada romană au fost regăsite în comunele Ghelari, Toplița, unde s-au identificat urme de exploatare a aurului, un mormânt în urnă.

2.3. Ținutul Pădurenilor în Evul Mediu

Pentru Ținutul Pădurenilor, Evul Mediu a lăsat moștenire diverse obiecte și materiale. În Cerișor (Lelese) s-au găsit obiecte din ceramică și diferite materiale arheologice datate încă din perioada evului mediu timpuriu.

2.4. Ținutul Pădurenilor în epoca modernă și contemporană

Lăsând la o parte evenimentele și aspectele de sorginte istorică cu privire la evoluția fierăritului și mineritului din Munții Poiana Ruscă și din proximitatea acestei unități de relief, trebuie remarcat faptul că această regiune industrială din România, care se baza în special pe forța de muncă a pădurenilor, a fost apreciată la nivel european datorită extragerii și prelucrării fierului.

2.5. Concluzii

În finalul acestui capitol, putem concluziona faptul că Ținutul Pădurenilor este rezultatul unei umanizări vechi și continue care s-a individualizat ca o formă politico-administrativă medievală. Această afirmație este susținută de identificarea unor dovezi arheologice din diferite perioade istorice, care atestă trecutul și continuitatea locuirii Ținutului Pădurenilor, implicit de surprinderea rolului evoluției istorice asupra regiunii studiate.

3. REPERE IDENTITARE ALE ȚINUTULUI PĂDURENILOR

3.1. Preliminar

Identitatea unui loc derivă din gradul de apartenență al populației la spațiul natal sau cel în care trăiesc, identitate care poate fi determinată de atribute precum arhitectura locală, limbaj/grai, obiceiuri, comportamente sociale etc. Individualizat ca o subzonă etnografică, Ținutul Pădurenilor persistă încă în mentalul celor rămași ca fiind un areal cu specificități geografice distincte, amplificate de gradul relativ ridicat de izolare al localităților incluse.

Obiectivele propuse în acest capitol au vizat următoarele aspecte:

- identificarea limitelor Ținutului Pădurenilor prin intermediul unor chestionare aplicate în cadrul teritoriului propriu-zis și localităților limitrofe acestuia;
- analiza tuturor reperelor etnografice ale Ținutului Pădurenilor, cu focalizare pe cele încă viabile dar și pe influențele resimțite.

3.2. Criteriul mental în delimitarea Ținutului Pădurenilor

Criteriul mental, a fost folosit într-o serie de studii de geografie regională de tip „țară” (Ilovan O-R., 2009; Josan I., 2009; Boțan C.N., 2010; David N., 2010; Pop A-M., 2011; Ianăș A-N., 2011; Vîlcea I-C., 2012; Filimon L., 2012; Pavel I.H., 2012; Mihalca I.A., 2015; Hognogi Gh., 2016), precum și analize regionale de tip „ținut” (Potra A.C., 2015, 2018; Chita S-M., 2015, 2018; Huciu D., 2018).

3.3. Repere etnografice din Ținutul Pădurenilor cu rol identitar

3.3.1. Portul popular

În ceea ce privește portul popular, unele din piesele costumului popular au rămas nealterate în compoziția acestuia, în vreme ce altele au cunoscut influențele zonelor învecinate sau chiar s-au perimat, situație justificată de schimbarea materialelor utilizate, tehnica de lucru sau schimbarea modei.

3.3.2. Cutume pădurenești

Obiceiurile din mediul rural s-au individualizat mai mereu, indiferent de arealul la care facem referire, prin anumite specificități, condiționate de ocupațiile locuitorilor, relief etc. Din punct de vedere al cutumelor specifice în Ținutul Pădurenilor, cu punctarea în mod expres a celor care dau viață încă obștei pădurenești, vom face referire la următoarele categorii de evenimente:

- **evenimente sătești legate de ciclul obișnuit al vieții** (nuntă, înmormântare);
- **evenimente asociate unor ocupații tradiționale**, dintre care cea mai veche, practică și în Ținutul Pădurenilor, este creșterea oilor;
- **evenimente de socializare**, regăsite în trecut în satul tradițional sub forma unor clăci, șezători, hore și nedei.

3.3.3. Melosul pădurenesc

Printre cele mai importante dansuri populare tradiționale din Ținutul Pădurenilor se numără: *spic de grâu, ardeleana pe sub mână, joc de doi, brâul bătrânesc, brâul pădurenesc*.

3.3.4. Gastronomia locală

Gastronomia locală din Ținutul Pădurenilor se individualizează în special prin plăcintele pădurenești a căror origine nu este cunoscută, deși, pădurenii spun că datează încă de pe vremea dacilor. Alte produse alimentare din regiunea analizată sunt: produsele lactate (lapte, brânză), carnea de vită, mierea de albine, dulceața de afine și de zmeură, ciupercile etc.

3.3.5. Arhitectura gospodăriilor tradiționale

Arhitectura vernaculară regăsită în Ținutul Pădurenilor este rezultatul materiilor prime locale utilizate (lemn, piatră), al ocupației localnicilor sau restricționărilor fizico-geografice existente. Conservarea (încă) a unui număr consistent de gospodării tradiționale se datorează și relativei izolări de care beneficiază satele de aici, a venitului scăzut al comunităților locale tradus printr-un standard de viață inferior zonelor urbane învecinate, dar și vârstei relativ înaintate a populației domiciliatăe.

3.4. Concluzii

În concluzie, amintim ca elemente de reper următoarele aspecte:

- pădurenii au o conștiință foarte ridicată a apartenenței de regiunea lor;
- autoidentificarea locuitorilor cu spațiul geografic în care trăiesc este susținută și în literatura de specialitate, prin scoaterea în evidență a celor mai reprezentative elemente etnografice care contribuie la crearea unei imagini și mai clare asupra teritoriului analizat;
- identitatea pădurenilor este una foarte puternic înrădăcinată în valorile, tradițiile și practicile tradiționale cu care aceștia se mândresc;
- Drăgan Muntean reprezintă o marcă identitară a Ținutului Pădurenilor;
- la microscară, Ținutul Pădurenilor reflectă trăsăturile spațiului românesc;
- perpetuarea acestui reper identitar prin organizarea unor evenimente tematice (Festivalul Pădurenilor Drăgan Muntean, Festivalul Plăcintelor Pădurenești etc.), existența unor ansambluri tradiționale pădurenești (Lelese – Ansamblul Folcloric Leleşana, Ansamblul Drăgan Muntean) sau înființarea unor asociații (Asociația Pădurenilor);

- plăcintele pădurenești devenite marcă înregistrată și promovate inclusiv prin intermediul unui festival omonim;
- casa cu târnaț și existența unui număr încă crescut de astfel de gospodării vernaculare în tot cuprinsul arealului.

4. CADRUL NATURAL DIN ȚINUTUL PĂDURENILOR

4.1. Preliminar

Cadrul natural condiționează și este condiționat, la rândul lui, de fiecare componentă a sa individuală, că vorbim de parametrii morfologici și forme de relief rezultate, constituție geologică și resurse ale subsolului, elemente de biodiversitate generate de învelișul biopedogeografic sau hidrografie și elemente climatice; totodată, acesta reprezintă o bază de susținere pentru componenta antropică și activitățile economice derivate. În funcție de modul în care acestea conlucrează, putem vorbi de o anumită favorabilitate sau restrictivitate a teritoriului. Menționăm, încă de la bun început, că alături de celelalte localități regăsite în cuprinsul Munților Poiana Ruscă, Ținutul Pădurenilor face parte din categoria zonelor montane defavorizate (ZMD), statut reglementat prin Regulamentul (CE) 1257/1999.

Principalele obiective urmărite în această parte a studiului au fost:

- identificarea elementelor de favorabilitate asociate cadrului natural;
- determinarea resurselor subsolului și a modului lor de exploatare și valorificare economică;
- impactul reliefului și a altor componente fizico-geografice asupra căilor de transport, desfășurării unor activități economice, dezvoltării habitatelor sau individualizării unor peisaje distincte;
- rolul climatului în favorizarea anumitor activități economice;
- identificarea unor alternative de atenuare a restrictivităților naturale existente.

4.2. Relieful – resursă și bază de susținere a multiple activități antropice

4.2.1. Repere de tectogeneză și evoluție geologică reflectate în resurse de subsol

Tectogeneza din Munții Poiana Ruscă, unitate montană din care face parte și Ținutul Pădurenilor, are la bază procesele geologice ale Domeniului Getic.

4.2.2. Implicații teritoriale ale indicatorilor morfometrici

Radiografierea implicațiilor teritoriale ale indicatorilor morfometrici, are un rol esențial într-o analiză regională, deoarece prin intermediul acestora se poate scoate în evidență potențialul reliefului, precum și interrelaționările acestuia cu factorul antropic și mediul înconjurător. Definierea trăsăturilor generale ale reliefului din Ținutul Pădurenilor și efectele distribuției spațiale a acestora se constituie într-o premisă a analizei principalei componente a cadrului natural, respectiv relieful. Astfel, au fost luați în calcul următorii indicatori morfometrici: altitudinea, adâncimea fragmentării, declivitatea, expoziția versanților și insolația suprafețelor.

4.2.3. Implicațiile reliefului actual în distribuția așezărilor

Relieful „ținutului”, prin funcția sa de adăpost i-a protejat pe localnici de migratorii care au intenționat de-a lungul timpului să le ocupe teritoriul, făcând ca în memoria pădurenilor să se creeze o conștiință puternică a apartenenței la acest spațiu geografic.

De asemenea, relieful prin altitudinea sa, precum și prin ceilalți indicatori morfometrici ai acestuia (panta, expoziția versanților, adâncimea și densitatea fragmentării), împreună cu structura geologică au dictat izolarea și accesibilitatea îngreunată mai ales din partea nord-vestică a „ținutului” care se suprapune părții centrale a Munților Poiana Ruscă și au impus stabilirea așezărilor umane, în special pe culmile înalte (26 localități din totalul de 33 aparținătoare de Ținutul Pădurenilor).

4.3. Componenta climatică

Prin caracteristicile sale (spre exemplu cele care au format topoclimatul de adăpost), componenta climatică a Ținutului Pădurenilor, a permis construirea așezărilor și realizarea activităților economice, iar împreună cu relieful a dictat etajarea vegetației, faunei și solului, precum și regionalizarea agriculturii și industriei „ținutului”.

Din punct de vedere climatic, Ținutul Pădurenilor resimte influența climatului montan, cu specificitățile de topoclimat existente care determină un anumit tip de peisaj sau practicarea unei anumite activități economice.

4.3.1. Parametrii climatici

a). Temperatura aerului

Ținutul Pădurenilor are un climat temperat-continental cu influențele vestice ale maselor de aer umede și un pic reci. Masele de aer vestice oferă regiunii analizate un climat relativ umed și răcoros.

b). Precipitațiile atmosferice

Precipitațiile atmosferice sunt un alt element al componentei climatice, care influențează umezeala solului și alimentarea râurilor și pâraielor, precum și desfășurarea activităților umane. Însemnătatea acestui indicator climatic este foarte importantă deoarece are implicații directe asupra principalei funcții a Ținutului Pădurenilor și anume funcția agro-pastorală.

c). Circulația maselor de aer

Situat în partea vestică a țării noastre, mai exact în vestul județului Hunedoara, respectiv în partea central-estică a Munților Poiana Ruscă, Ținutul Pădurenilor se sprapune maselor de aer din vest (orografia reliefului influențând circulația vânturilor), care se schimbă ușor la nivel local, fiind dirijată și de relieful destul de fragmentat.

4.3.2. Topoclimatele de la nivelul Ținutului Pădurenilor

Topoclimatele sunt influențate de altitudinea reliefului care impune trăsături teritoriale distincte, individualizate prin topoclimate de munte, de dealuri, de depresiune, iar după forma reliefului, topoclimate montane, de versant, de cumi deluroase, de terase, de vale, de chei și defilee etc.

4.4. Componenta hidrică

Componenta hidrică reprezintă un element esențial pentru asigurarea viabilității oricărui geosistem. Aceasta este în strânsă legătură cu geologia terenului, precum și cu factorii fizico-geografici, care datorită fenomenelor climatice și meteorologice, determină precipitațiile, asigurând astfel, volumul necesar de apă. Pe lângă precipitații, rezervele de apă sunt asigurate și în urma procesului de evapotranspirație. Prin indicatorii săi morfometrici (adâncimea și densitatea fragmentării, declivitatea versanților, altitudine), relieful influențează în mod evident debitele și viteza scurgerii. Componenta vegetală contribuie la rândul ei la scurgerea superficială, influențând interceptia și infiltrația apei în sol, precum și evapotranspirația. De asemenea, stuctura geologică

a terenului, implicit componenta pedologică facilitează scurgerea la suprafață prin permeabilitatea infiltrării apei, asigurând totodată valori optime pentru alimentarea apelor subterane.

Râurile colectoare principale care traversează Ținutul Pădurenilor sunt Cerna și Dobra.

4.5. Îvelișul biopedogeografic – suport al activităților economice

4.5.1. Repartiția geografică a vegetației și modul de utilizare al terenurilor la nivelul Ținutului Pădurenilor

Pentru Ținutul Pădurenilor, vegetația, în special prin pădure, a îndeplinit mai multe funcții, printre care remarcăm: funcția de adăpost, sursă de materie primă în vederea construirii și încălzirii așezărilor omenești, sursă de hrană (prin vânat, culesul ciupercilor, a fructelor de pădure), funcția peisagistică. De-a lungul timpului, pădurea i-a protejat pe pădureni de invaziile popoarelor migratoare, precum și de producerea unor fenomene și procese naturale de ric.

4.5.2. Impactul ferigilor asupra extensiunii pajiștilor naturale și asupra modului de utilizare al terenurilor

Ținutul Pădurenilor se confruntă cu prezența acestei plante toxice, pe suprafețe destul de însemnate, ba mai mult, se poate constata faptul că feriga s-a extins tot mai mult asupra pajiștilor naturale. De asemenea, răspândirea ei poate să afecteze și modul de utilizare al terenului. Astfel, recomandăm metodele de combatere menționate anterior, pentru a stopa răspândirea acestei buruieni otrăvitoare, precum și pentru a o înlătura de pe suprafețele deja afectate.

4.5.3. Fauna

Suprapus în totalitate Munților Poiana Ruscă, Ținutul Pădurenilor deține un important fond cinegetic alcătuit din animale sălbatice care trăiesc în pădurile de foioase și în pădurile de amestec.

4.5.4. Biodiversitatea ariilor naturale protejate

În conformitate cu IUCN (2008), *Legea nr. 5 din 6 martie 2000 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național – Secțiunea a III-a, zone protejate sau Ordonanța de Urgență nr. 57/2007 privind regimul ariilor naturale, a florei și faunei sălbatice*, ariile naturale protejate au un important rol de conservare a biodiversității deținute.

4.5.5. Trăsăturile învelișului pedologic

Învelișul pedologic este esențial în evoluția oricărei entități teritoriale, deoarece are mai multe funcții: suport pentru vegetație și faună, sursă de substanțe hrănitoare, favorizând astfel creșterea animalelor, cultivarea plantelor, valorificarea forestieră.

Clasele de soluri sunt produsul interrelațiilor mai multor factori de natură fizico-geografică (geologie, relief, climă, hidrografie, vegetație, faună), antropică (mod de utilizare, valorificare sau exploatare, obiceiuri pastorale etc.), diferențiindu-se în acest fel mai multe tipuri de soluri (cambisoluri, cernisoluri, spodosoluri, protisoluri, luvisoluri, hidrisoluri, pelisoluri, salsoluri, protisoluri).

În Ținutul Pădurenilor predomină suprafețele ocupate de pădure, urmate de pășuni și fânețe, în pofida terenurilor arabile care ocupă suprafețe restrânse, condiționate în mod evident de solurile care nu favorizează cultivarea plantelor, astfel, creșterea animalelor și exploatarea forestieră fiind ocupațiile de bază ale pădurenilor.

La nivelul Ținutului Pădurenilor, se deosebesc două mari clase de soluri: cambisolurile și cernisolurile. Pe lângă aceste clase majore, se mai regăsesc și soluri neevolute sau trunchiate.

4.6. Concluzii

În concluzie, din punct de vedere al cadrului natural, Ținutul Pădurenilor se remarcă prin următoarele aspecte:

- Conexiunile între elementele cadrului natural (relieful, hidrografia, clima, vegetația, fauna și soluri), precum și legăturile dintre acestea cu alte componente ale teritoriului, reprezintă un factor esențial în formarea și evoluția unei entități teritoriale.
- Evoluția paleogeografică a dus la formarea reliefului Ținutului Pădurenilor pe văi înguste și adânci, mai greu accesibile și cu umiditate ridicată; pe terase și dealuri, ceea ce a determinat amplasarea așezărilor umane pe culme și practicarea agriculturii pe terase.
- Structura geologică din subasment nu determină apariția unor fenomene de risc geomorfologic.
- Potențialul reliefului poate să contribuie la funcționalitatea economică a regiunii studiate, prin faptul că substratul deține resurse naturale considerabile ce pot să conducă la reluarea activității industriale, datorită prezenței minereurilor de fier și a marmurei.

- Climatul favorizează realizarea anumitor activități umane precum cultivarea plantelor și creșterea animalelor, dar și amplasarea așezărilor omenești.
- Prezența resurselor hidrografice asigură consumul casnic, dar și desfășurarea activităților economice (activități industriale, pescuit, morărit etc).
- Vegetația, în special prin resursele forestiere, îndeplinește mai multe funcții, printre care, amintim: funcția climatică, antipoluantă, antierozională, antiaridizantă, edafică etc.
- Ținutul Pădurenilor deține un important fond cinegetic alcătuit din numeroase animale sălbatice.
- În arealul analizat sunt înscrise câteva arii naturale protejate de importanță națională și comunitară care au un important rol de conservare a biodiversității deținute (ROSCI0250 Ținutul Pădurenilor, ROSCI0028 Cheile Cernei, Rezervația naturală „Codrii seculari de pe valea Dobrișoarei și Prisloapei”).
- Solul permite realizarea unor culturi agricole în terase (grâu, orz, ovăz, porumb, cartof etc.) care asigură o parte din consumul de hrană al pădurenilor.

5. PARTICULARITĂȚILE GEODEMOGRAFICE ȘI DE HABITAT DIN ȚINUTUL PĂDURENILOR

5.1. Preliminar

Areal puternic umanizat în perioada de exploatare a resurselor miniere, fapt amplificat de contextul socio-politic al vremurilor respective (Imperiul austro-ungar, perioada socialistă), Ținutul Pădurenilor a cunoscut un declin demografic puternic o dată cu stoparea activității industriale, comunitatea locală nereușind să găsească pârgurile necesare pentru revitalizarea așezărilor. Urmând un trend general descendent la nivel național sau chiar județean, la nivel local toate fenomenele demografice înregistrate ating cote alarmante, punând în discuție viabilitatea acestor așezări.

Printre obiectivele urmărite amintim:

- analiza capitalului social din Ținutul Pădurenilor;
- evaluarea caracteristicilor demografice ale comunității locale din Ținutul Pădurenilor;
- evaluarea vulnerabilității sociale înregistrate în Ținutul Pădurenilor;

- analiza specificității habitatelor.

5.2. Evoluția geodemografică

Pentru o analiză complexă a Ținutului Pădurenilor, este absolut necesară radiografierea evoluției numerice a populației, precum și a celorlalte structuri geodemografice care alcătuiesc resursa umană a regiunii. Situat în totalitate în Munții Poiana Ruscă, respectiv pe teritoriul administrativ al județului Hunedoara, Ținutul Pădurenilor este o regiune depopulată cu multe fluctuații de-a lungul timpului, în ceea ce privește evoluția geodemografică.

5.3. Structurile geodemografice

Având în vedere faptul că numărul populației reprezintă o valoare cantitativă reflectată de obicei de rata mișcării migratorii și sporul natural, prin care se scot în evidență anumite tendințe demografice precum îmbătrânirea demografică, depopularea, pe de altă parte, avem și o valoare calitativă a populației, reprezentată prin structura populației pe grupe de vârstă și sexe.

5.4. Caracteristici ale habitatelor din Ținutul Pădurenilor

Majoritatea localităților din Ținutul Pădurenilor sunt atestate documentar din secolul al XV-lea (24 din totalul de 33 localități).

La început, așezările pădurenești erau situate pe vale și aveau doar câte 5-10 gospodării. Odată cu creșterea numărului de locuitori, impactul antropic asupra dealurilor împădurite a crescut, astfel populația s-a mutat pe deal unde avea mai mult spațiu pentru gospodării, dar și pentru agricultură. Defrișarea dealurilor din Ținutul Pădurenilor a luat amploare în special în perioada socialistă de maximă exploatare industrială, atunci când lemnul era utilizat la cuptoarele fierăriiilor din regiune unde se topea minereul de fier.

Localitățile aparținătoare de Ținutul Pădurenilor sunt majoritatea mici, cuprinzând cam câte 60 de gospodării în medie. Cele mai mici sate pădurenești sunt Arănieș, Goleș, Merișoru de Munte, Ulm care au fiecare sub 100 de locuitori. Printre satele pădurenești cele mai mari, se numără Dăbâca, Hășdău, Cerbăl, Lelese, Ruda cu circa 400 locuitori fiecare.

Evoluția așezărilor umane prin prisma dezvoltării infrastructurii edilitare se află în strânsă legătură cu nevoile oamenilor, însă e condiționată în mod cert de factorii socio-economici și politici. Pentru surprinderea situației existente a dotării edilitare din Ținutul Pădurenilor, am luat

în calcul următorii indicatori: lungimea rețelelor de alimentare cu apă și canalizare, numărul unităților de învățământ, sanitare, religioase și culturale.

5.5. Concluzii

Pornind de la întrebarea: *Pentru cine planificăm?*, conștientizăm faptul că resursa umană e primordială pentru orice lucrare de planificare și dezvoltare regională, întrucât aceasta asigură originalitatea, continuitatea și evoluția oricărui spațiu geografic.

Ținutul Pădurenilor este un mediu rural cu resurse umane extrem de limitate în prezent, componenta demografică fiind puternic afectată de-a lungul timpului de efectele evenimentelor istorice, politico-administrative (primul și al doilea război mondial, regimul politic socialist etc), socio-economice (industrializare și colectivizare etc).

6. FUNCȚIONALITATEA ECONOMICĂ A ȚINUTULUI PĂDURENILOR

6.1. Preliminar

Ținutul Pădurenilor se comportă ca o microregiune, alături de teritoriul învecinat, Țara Hațegului, regăsindu-se ambele încorporate GAL-ului Microregiunea Ținutul Pădurenilor-Țara Hațegului. Sursele de finanțare actuale, existența unor promotori ai regiunii, modelele de bună practică deja existente, fie ele și puține cantitativ, devin argumente pentru accesarea unor oportunități de atenuare a disparităților sociale din ce în ce mai pregnante, de modernizare a infrastructurii de acces și de creștere a timpilor de deplasare pentru anumite servicii necesare populației domiciliată sau de individualizare a unui profil economic updatat (economie montană, agroturism/ecoturism etc.).

Obiectivele propuse în cadrul acestui capitol au fost:

- evaluarea activităților economice din Ținutul Pădurenilor, din toate sectoarele de activitate, prin analiza potențialului de exploatare agricol, industrial, comercial sau turistic și formele de valorificare actuale;
- analiza accesibilității infrastructurii de transport și a gradului de conectivitate al așezărilor din Ținutul Pădurenilor;
- analiza accesibilității localităților la varii servicii de sănătate, educație și comerciale.

6.2. Structura economică a populației ținutului

Structura economică a unui teritoriu trebuie să ia în calcul mai mulți factori și indicatori pentru fiecare sector economic în parte. Aceasta este dată de gradul de ocupare al forței de muncă. Astfel, pentru o imagine mai clară cu privire la structura economică a Ținutului Pădurenilor s-au analizat structura ocupațională a populației (populația activă, populația inactivă, populația șomeră), precum și structura populației pe sectoare de activitate economică (sectorul primar, sectorul secundar și sectorul terțiar).

6.3. Antreprenariat în Ținutul Pădurenilor

În Ținutul Pădurenilor sunt 73 de firme active, majoritatea din sectorul terțiar (n=67), urmate de sectorul secundar (n=4) și sectorul primar (n=2).

6.4. Activitățile agro-silvice

Factorii naturali și antropici dintr-o entitate teritorială microregională, dictează modul de utilizare al terenurilor. Prin urmare, conlucarea factorilor naturali (geologici, morfometrici, climatici, hidrologici, biopedogeografici) cu cei antropici, imprimă Ținutului Pădurenilor un mod variat de utilizare al terenurilor. Aici avem suprafețe cu folosință diversă, precum creșterea animalelor, cultivarea plantelor, activități forestiere, industriale și spații construite.

6.5. Activitățile industriale

De-a lungul timpului, existența resurselor naturale în zona Munților Poiana Ruscă a favorizat dezvoltarea meșteșugurilor de extragere și de prelucrare a fierului. Chiar dacă ocupația de bază a strămoșilor noștri daci era cultivarea plantelor și creșterea animalelor, în același timp străbunii noștri erau și meșteșugari pricepuți în extragerea și prelucrarea fierului, drept dovadă fiind descoperirile arheologice de unelte folosite pentru această îndeletnicire. Unelte miniere, hălzi de zgură și arme din perioada daco-romană au fost descoperite și în localitatea Ghelari din Ținutul Pădurenilor. Prelucrarea zăcămintelor de minereu era asigurată și de prezența pădurilor din împrejurimi, prin lemnul necesar pentru topirea acestora. Pădurenii, în special cei din satul Ghelari sunt păstrători ai acestor meșteșuguri, încă din cele mai vechi timpuri. Inscripția în limba latină,

găsită la sfârșitul secolului al XIX-lea în Ghelari: „Natus ibi, ube ferum nascitum”, ne demonstrează extinderea acestei activități din Ținutul Pădurenilor și în perioada romană. Urmele identificate aici ne fac o imagine și asupra metodei de lucru utilizată la vremea respectivă în exploatarea zăcămintelor feroase, aceasta realizându-se în special prin săparea de gropi și spargerea rocilor cu diferite unelte precum: dalta, ciocanul, sapa sau târnăcopul. Minereul era transportat în coșuri cu ajutorul animalelor. După plecarea romanilor de pe teritoriul Daciei, această ocupație de extragere și prelucrarea a zăcămintelor de fier a avut mai multe etape de regres care au alternat cu perioade de dezvoltare influențate de împrejurările istorice și sociale (Vlad A., 2003).

6.6. Activitățile terțiare

Turismul – o alternativă de dezvoltare economică a Ținutului Pădurenilor

Resursele turistice naturale și antropice din Ținutul Pădurenilor au o valoare însemnată și creează premisele favorabile ca turismul să devină o alternativă esențială de dezvoltare economică a regiunii analizate.

6.7. Accesibilitate și interconectivitate în Ținutul Pădurenilor

Când vorbim despre infrastructura de transport a unui teritoriu, automat facem referire la accesibilitate și interconectivitate, dezvoltarea economică a unui teritoriu fiind dependentă de cele două concepte. Dacă atunci când analizăm accesibilitatea arterelor de transport, ne referim la calitatea acestora, implicit la impactul asupra construirii locuințelor, când facem un studiu asupra interconectivității, trebuie să punem accentul pe legăturile dintre așezările omenești, prin mijloacele de acces disponibile și necesare.

6.8. Concluzii

Într-o analiză regională de planificare și dezvoltare teritorială, componenta economică joacă un rol primordial, prin potențialul agricol, industrial și turistic, corelată cu celelalte resurse naturale și antropice, concentrată pe particularități, asigură în mod evident funcționalitatea oricărui areal.

7. SINTEZA REGIONALĂ A ȚINUTULUI PĂDURENILOR

În ultimul capitol al acestei lucrări am realizat analiza SWOT a Ținutului Pădurenilor și și am validat ipotezele generale de lucru. De asemenea, prin modelarea chorematică, am scos în evidență axele de dezvoltare, relațiile de dependență și interdependență funcțională pe care regiunea studiată și le-a creat pentru a-și asigura viabilitatea și continuitatea.

BIBLIOGRAFIE

Agopian, P., Badea, M., (1963), *Dansuri populare din Regiunea Hunedoreană*, Sfatul popular al regiunii Hunedoara, Casa regională a creației populare, Deva;

Bara, I.S., Toma, Denisa, Lazăr, I. – Coord., (2012), *Județul Hunedoara. Monografie*, vol. I (De la începuturi până la sfârșitul celui de-al doilea război mondial), Casa de Editură Emia & Editura Timpul, Deva & Iași;

Bara, I.S., Toma, Denisa, Lazăr, I. – Coord., (2012), *Județul Hunedoara. Monografie*, vol. II (Economie și societate), Casa de Editură Emia & Editura Timpul, Deva & Iași;

Bara, I.S., Toma, Denisa, Lazăr, I. – Coord., (2012), *Județul Hunedoara. Monografie*, vol. III (Cultură și spiritualitate), Casa de Editură Emia & Editura Timpul, Deva & Iași;

Bara, I.S., Toma, Denisa, Lazăr, I. – Coord., (2012), *Județul Hunedoara. Monografie*, vol. IV (Om, natură, ocupații), Casa de Editură Emia, Deva;

Basa, B., (1966), *Contribuții la cunoașterea situației și a frământărilor țărănești din comitatul Hunedoarei în preajma răscoalei țăranilor din anul 1784, de sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan*, în *Sargetia* nr. 4;

Boda, Gherghina, (2015), *Ținutul Pădurenilor: file de istorie locală*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște;

Bolovan, I., (1998), *Organizarea administrativă și dinamica populației Transilvaniei între revoluția de la 1848 și primul război mondial*, în *Anuarul Institutului de Istorie Cluj*, nr. 37;

Boțan, C.N., (2010), *Țara Moșilor. Studiu de geografie regională*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;

Bozac, I., (1958), *Exploatarea muncii copiilor în minele satului din Transilvania în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea*, în *Studii de Istorie*, nr. 3, 1958;

- Brătianu, G.I.**, (1995), *Sfatul Domnesc și Adunarea Stărilor și Principatelor Române*, Editura Enciclopedică, București;
- Burac, C.**, (2002), *Ținuturile Țării Moldovei până la mijlocul sec. 18*, Editura Academică, București;
- Burnaz, Silvia**, (2000), *Data concerning the butterflies (Subord Rhoplocera, Ord. Lepidoptera) from the eastern and north-eastern part of the Poiana Ruscă Mountains (Western Carpathians, Romania)*, *Etimologica romanica*, vol. 5, p. 51-67;
- Buzilă, L.**, (2005), *Procesele de meteorizație și reflectarea lor în morfologia Masivului Bihor*. Teză de doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca;
- Cantemir, D.**, (1923), *Descrierea Moldovei*: traducere de pe originalul latinesc la 200 de ani de la moartea autorului (21 august 1923), ediție revizuită de **Pascu G.**, Editura Cartea Românească, București;
- Cantemir, D.**, (1973), *Descriptio Moldaviae*, Editura Academiei RSR, București;
- Cerchedean, M., Vânătoru, V.**, (1974-1975), *Din acțiunile minerilor din Ghelar pentru recunoașterea statutului de metalurgi, în Sargetia XI-XII*;
- Cerchedean, M.**, (1974-1975), *Frământări sociale în rândul minerilor hunedoreni în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea, în Sargetia XI-XII*;
- Chindler, N., Popa, S.**, (1969), *Contribuții la istoria metalurgiei fieroase în împrejurimile Hunedoarei, în Metalurgia*, București, nr. 5;
- Chindler, N., Lazăr, I.**, (1977), *Aspecte ale începuturilor metalurgiei moderne a fierului pe Valea Cernei în Sargeția, XII*, Muzeul Județean Deva;
- Chindler, N., Lazăr, I.**, (1997), *Aspecte ale începuturilor metalurgiei moderne a fierului pe Valea Cernei în Sargeția, XIII*, Muzeul Județean Deva;
- Chirică, N., Răceanu, V.**, (1976), *Sub cerul purpuriu al Hunedoarei*, Hunedoara;
- Chita, Simona-Monica**, (2015), *Mentalul în delimitarea Ținutului Codrului*, *Geographia Napocensis*, anul XI, nr. 2, 2015, p. 69-74;
- Chita, Simona-Monica**, (2018), *Ținutul Codrului. Analiză regională*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca;
- Ciorogariu, Elena**, (2008), *Rolul cadrului natural în desfășurare a activităților turistice. Studiu de caz: Munții Poiana Ruscă*, *Referate și comunicări de Geografie*, vol. 12, p. 35-38;

- Ciorogariu, Elena,** (2009), *Evaluarea resurselor turistice în Munții Poiana Ruscă*, Referate și comunicări de Geografie, vol. 13, p. 361-366;
- Clemente, C.,** (2007), *Datini la români*, Editura Corvin, Deva;
- Cocean, P.,** (1997), *Țara (The Land) – A Typical Geographical Region of Romania*, în Revue Roumaine de Geographie, nr. 41, Editura Academiei Române, București, p. 41-49;
- Cocean, P.,** (2002), *Geografie regională*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Cocean, P.,** (2004), Structura spațiului mental, în Studia Universității Babeș-Bolyai, Geographia, nr. 1, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Cocean, P.,** (2004-2005), *Carpații ca spațiu mental arhitepal al poporului român*, Studii și Cercetări de Geografie, (extras), Editura Academiei Române, tom LI-LII, București, p. 79-82;
- Cocean, P.,** (2010), *Geografie regională*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Cocean, P.,** (2010), „Ținutul”, un taxon regional tradițional specific României, Geographia Napocensis, IV, 1, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca;
- Cocean, P.,** (2011), „Țările”: regiuni geografice și spații mentale, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Cocean, P.,** (2014), *Microregion – A regional taxon interposed between commune and county*, în Romanian Review of Regional Studies, vol. X, nr. 1, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Cocean, P., Ciangă, N.,** (1999-2000), *The „Lands” of Romania as mental spaces*, Revue Roumaine de Geographie, Tomes 43-44, București, pag. 199-205;
- Cocean, P., Filip, S.,** (2008), *Geografia Regională a României*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Cocean, P., Pop, Ana-Maria, Hognogi, G-G, Papp, Lelia, Potra, Alexandra-Camelia, David, Nicoleta,** (2018), *Depopularea spațiilor rurale montane. Munții Poiana Ruscă*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca;
- Cohen J.E. și Small C.,** (1998), *Hypsographic demography: The distribution of human population by altitude*, Proc. Natl. Acad. Sci. USA Vol. 95, pp. 14009–14014, November 1998 Applied Physical Sciences, Social Sciences;
- Comișel, Emilia,** (1964), *Antologie folclorică din Ținutul Pădurenilor*, ediția a II-a, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R.P.R., București;

- Crețan, R., Jucu, S., Antoni, M.,** (2016), *Antropic spaces in Romania: a case study of the Timiș-Cerna corridor*, Acta Geographica Slovenica, pp. 45-56;
- Crupa, A.,** (2011), *Identitate și alteritate în cultura tradițională: realitatea tradițională*, Editura Tehnopress, Iași;
- Dackeyne, R.B.,** (1962), *The Pattern of settlement in Central Nyanza, Kenya*, Australian Geographer, 8, p. 180;
- Daicoviciu, H.,** (1972), *Dacia, de la Burebista la cucerirea romană*, Editura Dacia, Cluj;
- David, Nicoleta,** (2010), *Țara Zarandului. Studiu de geografie regională*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Deac, A.,** (1962), *Mișcarea muncitorească în Transilvania (1890-1895)*, București;
- Dezsi, Șt.,** (2006), *Țara Lăpușului. Studiu de geografie regională*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Downes, H., Vaselli, O., Seghedi, I.,** (1995), *Geochemistry of late Cretaceous-early Tertiary magnetism in Poiana Rusca (Romania)*, Pisa;
- Dragomirescu, S., Săgeată, R.,** (2011) *Statele lumii contemporane*, Editura Corint, București;
- Drăgan, Magdalena,** (2015), *Reziliența în planificarea regională – aspecte conceptuale și metodologice*, în Geographia Napocensis, Anul IX, nr. 2;
- Drăgan, R.,** (2000), *Lumile răsturnate. Reprezentarea spațiului în societatea tradițională*, Editura Paideia, București;
- Duma, S.,** (1998), *Studiul geoecologic al exploatărilor miniere din zona sudică a Munților Apuseni, Munții Poiana Ruscă și Munții Sebeșului*, Editura Dacia, Cluj-Napoca;
- Dunăre, N.,** (1974-1975), *Continuitate etnoculturală românească în Pădureni Hunedoarei*, în Sargetia XI-XII;
- Dunăre N.,** (1984), *Civilizație tradițională românească în curbura Carpatică Nordică*, Editura Științifică și enciclopedică, București;
- Dușa, A.,** (1968), *Contribuții la cunoașterea stratigrafiei și faunei jurasicului superior (calcare de Stramberg) de la Căprioara-Pojoga (Jud. Arad)*, București;
- Enea, C.,** (1966), *Lupta revoluționară a muncitorilor din Hunedoara*, în Sargetia IV, 1966;
- Feng Z., Yang Y., Zhang D., Tang Y.,** (2009), *Natural environment suitability for human settlements in China based on GIS*, J. Geogr. Sci. (2009) 19: 437-446 DOI: 10.1007/s11442-009-0437-x;

- Floca, O.**, (1957), *Regiunea Hunedoara. Ghid turistic*, București;
- Floca, O., Velea, M.**, (1994), *Villa Rustica și necropola de la Cinciș*, în volumul *Din istoria metalurgiei hunedorene*, apărut sub egida lui Lazăr, I., și Lazăr, D., cu sprijinul Societății Siderurgia S.A., Hunedoara;
- Filimon, Luminița**, (2012), *Țara Beiușului. Studiu de geografie regională*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Fodorean, I., Man, T., Moldovan, C.**, (2008), *Curs practic de cartografie și GIS, ediția a II-a, revizuită și adăugită*, Litografia Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca;
- Frățilă, I., Ionaș, V.**, (1974-1975), *Date privind populația iobăgească a domeniului Hunedoara, la 1725 în Sargetia XI-XII*;
- Fremont, A.**, (1976), *L'espace vécu et la notion de région*, Travaux de l'institut Géographie de Reims;
- Găină, C.**, (2012), *Hunedoara. Țara fierului*, Editura Corvin, Deva;
- Glacken, C. J.**, (1960), *Count Buffon on Cultural Changes of the Physical Environment*, în *Annals of the Association of American Geographers*, p. 1-21;
- Glodariu, I., Iaroslavski, E.**, (1979), *Civilizația fierului la daci*, Cluj-Napoca;
- Gurău, A.**, (1974), *Studiul geologic structural și genetic al zăcămintului polimetalic de la Muncelul Mic, partea de nord-est a masivului cristalin Poiana Ruscă*, Cluj;
- Giurescu, C.C.**, (1935-1937), *Istoria Românilor, vol. I-III*, Editura Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, București;
- Harvey, D.**, (1969), *Explanation in Geography*, Editura Edward Arnold, Londra;
- Herseni, T.**, (1941), *Probleme de sociologie pastorală*, Editura Institutul de Științe Sociale al României, București;
- Hognogi, G.**, (2016), *Țara Hațegului. Studiu de Geografie Regională*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca;
- Hognogi, G., Potra Alexandra-Camelia, Pop Ana-Maria, Nagy A. Julia, Papp Lelia, Török Ibolya, Huciu, D.**, (2017), *Planificare teritorială: de la teorie la practică. Studii de caz din Ținutul Ciceului și Țara Năsăudului*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, ISBN 978-973-53-2083-6 varianta tipărită, eISBN 978-973-53-2084-3 varianta online, p. 130;

- Huciu, D.**, (2018), *Mental delineation of the District of the Pădureni*, în *Geographia Napocensis*, Anul XII, Nr. 2, 2018, Cluj-Napoca, ISSN 1843-5920 varianta tipărită, ISSN 1844-9840 varianta online, pp. 49-58;
- Huciu, D.**, (2019), *Drăgan Muntean - promotor identitar al Ținutului Pădurenilor*, în *Geographia Napocensis*, Anul XIII, Nr. 2, 2019, Cluj-Napoca, ISSN 1843-5920 varianta tipărită, ISSN 1844-9840 varianta online, pp. 7-13;
- Ianăș, Ana-Neli**, (2011), *Țara Almăjului. Studiu de geografie regională*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Ianoș, I.**, (2000), *Sisteme teritoriale: o abordare geografică*, Editura Tehnică, București;
- Ilieș, M.**, (2006), *Țara Oașului. Studiu de geografie regională*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Ilieș, Gabriela**, (2007), *Țara Maramureșului, Studiu de geografie regională*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Ilinca, N.G.**, (1976), *Poiana Ruscăi. Studiu de geografie fizică*, București;
- Ilovan, Oana-Ramona**, (2009), *Țara Năsăudului. Studiu de geografie regională*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Ilovan Oana-Ramona, Scridon Ioana, Havadi - Nagy Kinga Xenia, Huciu, D.**, (2016), *Tracing the Military Frontier District of Năsăud. Territorial Identity and Regional Development*, in *Annals of the Austrian Geographical Society*, volume 158, Wien 2016, ISBN 978-3-901313-28-8 - ISSN 0029-9138, pp. 215-244;
- Ionescu, D.** (2009). *Sacru și profan la Pădureni Hunedoarei*. Editura Mediamira, Cluj-Napoca;
- Iorga, N.**, (1911-1913), *Documente privitoare la istoria românilor*, Editura Ateliere Grafice Socec&Comp, București;
- Iorga, N.**, (1922), *Elementele de unitate ale lumii medievale, moderne și contemporane: revoluții politice și integrările naționale*, Editura Cultura Neamului Românesc, București;
- Iorga, N.**, (1977), *Pagini alese din însemnările de călătorie prin Ardeal și Banat*, Editura Minerva, București;
- Irimuș, I.A.**, (1997), *Cartografiere geomorfologică*, Editura Focul Viu, Cluj-Napoca;
- Irimuș, I.A., Vescan, I., Man, T.**, (2005), *Tehnici de cartografiere. Monitoring și analiză GIS*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca;

- Ișfănoni, Doina, Voicu, Paula, Cerișer, N., Ognean, O., Pescaru, E., Jianu, N.,** (2004), *Bun venit în România: Hunedoara, Deva, Valea Mureșului, Ținutul Pădurenilor: album turistic*, Editura Emia, Deva;
- Ișfănoni, R.** (2006), *Pădurenii Hunedoarei. O viziune etnologică*, Editura Mirabilis, București;
- Ivănescu, G.,** (1947), *Probleme capitale ale vechii române literare*, Editura Tipografia Alexandru A. Terek, Iași;
- Jana, N.C.,** (2015), *Impact of Geomorphic Attributes on Rural Settlement Distribution: A Case Study of Baghmundi Block in Purulia District, West Bengal*, in International journal of innovative research & development, ISSN 2278 – 0211 (Online);
- Josan, N.,** (1971), *Câteva observații geomorfologice pe latura de nord a Munților Poiana Ruscăi*, Oradea;
- Josan, Ioana,** (2009), *Țara Silvaniei. Studiu de geografie regională*, Editura Universității din Oradea, Oradea;
- Kaplan, S.,** (1973), *The black presence in the era of the American Revolution: 1770-1800*, Editura New York Graphic Society, New York;
- Kräuntner, H., Kräuntner, F., Mureșan G., Mureșan M.,** (1969), Stratigrafia, evoluția magmatismului, metamorfismului și tectonica formațiunilor cristaline din unitatea epimetamorfică a masivului Poiana Ruscă, A.Com.Geologie XXXVII, București;
- Kräuntner, H.G.,** (1984), *Munții Poiana Ruscă: Ghid turistic*, Editura Sport-Turism, București;
- Lapteș, M.,** (2009), *Timpul și sărbătorile țaranului român*, Editura Corvin, Deva;
- Lapteș, M.,** (2011), *Anotimpuri magico-religioase, Schițe etnografice*, Editura Corvin, Deva;
- Lazăr, I., Cerișer, N.,** (2009), *Hunedoara și Marea Unire. Contribuția românilor din Ținutul Pădurenilor și zona Hunedoarei la realizarea unirii*, Hunedoara;
- Lowental, D.,** (1961), *Geography, experience and imagination: towards geographical epistemology*, în *Annals of the Association of American Geographers*, vol. 51;
- Luca, A.S., Sonoc, A., Cerișer, N.,** (1998), *Cercetări cu privire la preistoria zonei Hunedoarei*, în *Corviniana*, nr. IV din 1998;
- Luca, S., Roman, C., Diaconescu, D.** (2004), *Cercetări arheologice în peștera Cauce*, vol. I, Sibiu;
- Lungu, V.,** (1943), *Ținuturile Moldovei până la 1711 și administrarea lor*, în „Cercetări istorice”, vol. XVII, Iași, pp. 211-250;

- Lungu, I.R., Valea, M., Gheorghe, I.I., Enea, C.,** (1966), *Pagini din trecutul de luptă al muncitorimii hunedorene*, Deva;
- Lungu, I., Radu, V., Bassa, B., Valea, M.,** (1971), *Meșteșuguri și meșteșugari din sud-vestul Transilvaniei*, București;
- Mac, I.,** (2000), *Geografie generală*, Editura Europontic, Cluj-Napoca;
- Macrea, M.,** (1969), *Viața în Dacia Romană*, Editura Științifică, București;
- Maier, R.O.,** (1979), *Arhitectura țărănească din vestul țării*, editată de Comitetul de Cultură și Educație Socialistă, Arad;
- Martonne, E.,** (1921), *Geographie physique*, Paris;
- Mârza, I., Egri, E.,** (1971), *Considerații genetice asupra nodurilor peridotitici din bazaltele alcaline de la Muncelu Mic-Muncelu Mare (Munții Poiana Ruscă)*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București;
- Medeleț, F.,** (1994), *În legătură cu o mare spirală dacică din argint aflată în Muzeul Național din Belgrad*, în *Analele Banatului*, III, seria nouă, *Arheologie. Istorie*, Timișoara;
- Mihalca, Izabela Amalia** (2015), *Țara Dornelor, Studiu de geografie regională*, Editura Limes și Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Milcu, Șt.M., Dumitrescu, H.,** (1961), *Cercetări antropologice în Ținutul Pădurenilor: satul Bătrâna: monografie*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București;
- Miossec, J. M.,** (2008), *Géohistoire de la régionalisation en France. L'horizon régional*, PUF, Paris, Franța.
- Mitu, S.,** (2002), *De la „Imaginea celuilalt” la geografiile simbolice: trasee metodologice*, în *Identitate și alteritate 3. Studii de istorie politică și culturală*, Editura Presa Universitară Clujeană, pp. 9-21.
- Moldoveanu, D.,** (1991), *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, Editura Academiei Române, București;
- Neamțu, A.,** (1957), *Inovatori români în tehnica minieră din Transilvania în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea*, în *Studii*, nr. 2, 1957;
- Neamțu, A.,** (1961), *Situația și lupta minerilor din Transilvania în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj*, IV, 1961;
- Nițescu, Olivia-Elena, Lac, M.,** (2010), *Oameni, locuri și tradiții*, Editura Emia, Deva;

- Oroveanu, M. T.**, (1986), *Organizarea administrativă și sistematizarea teritoriului Republicii Socialiste România*, Editura Științifică și Enciclopedică, București;
- Panaiteșcu, P., P.**, (1964), *Obștea țărănească în țara Românească și Moldova. Orânduirea feudală*, Editura Academiei, București;
- Papp Lelia, Pop Ana-Maria, Hognogi G., Potra Alexandra-Camelia, Huciu D.**, (2018), *From Industrial Activities and Community Pride to No Man's Village - Shrinking Villages in the Poiana Ruscă Mountains* in *Transylvanian Review*, Vol. XXVII, Supplement No. 1;
- Papacostea Ș.**, 1988, *Geneza statului în evul mediu românesc: studii critice*, Editura Dacia, Cluj-Napoca;
- Papadaskalopoulos A., Karaganis A., Christofakis M.**, 2005, *The spatial impact of EU Pan-European transport axes; City clusters formation in the Balkan area and developmental perspectives*, *Transport Policy*, 12, pp. 488-499;
- Pascu, Șt.**, (1987), *Voievodatul Transilvaniei*, vol. II, Editura Dacia, Cluj-Napoca;
- Pataki, I.**, (1973), *Domeniul Hunedoara la începutul sec. al XVI-lea*, București;
- Pavel, I. H.**, (2012), *Țara Amlășului. Studiu de geografie regională*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Pop, C. C.**, (2003), *Dimensiunea geografică a axei Jibou-Zalău-Șimleu Silvaniei-Marghita*, *Studiu de Geografie Integrată*, Editura Silvania, Zalău;
- Pop, C.C., Ormenișan, S. V., Pop, C. D.**, (2016), *ENVIRONMENTAL AXES: MANAGEMENT AND ECONOMIC DEVELOPMENT. REGIONAL AND LOCAL ASPECTS*, *Environmental Engineering and Management Journal*, June 2016, vol.15, nr. 5, pag. 1148-1153. <http://omicron.ch.tuiasi.ro/EEMJ>;
- Pop, C.C.**, (2016), *Geographical axis theory. Role and function in Building Territorial Social Realities*, *RCIS*, vol. 52/March 2016, pag. 283-293, www.rcis.ro;
- Pop, C. C.**, (2016), *Axele geografice. Structuri teritoriale inteligente*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca;
- Pop, Gr.**, (2000), *Carpații și Subcarpații României*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Pop, Gr.**, (2006), *Carpații și Subcarpații României*, Ediția a II-a revizuită și adăugită, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;

- Popa, R.**, (1988), *La începutul Evului Mediu românesc în țara Hațegului*, Editura Științifică, București;
- Popa, N.**, (1999), *Țara Hațegului. Potențialul de dezvoltare al așezărilor omenești. Studiu de geografie rurală*, Editura Brumar, Timișoara;
- Popovici, J.** (1905), *Die Dialekte der Munteni und padureni im Hunyader Komitat*, Halle 1905;
- Potosyan, A.H.**, (2016), *The main factors of development and transformation of the mountainous countries (for example RA)*, *Annals of Agrarian Science*, <http://dx.doi.org/10.1016/j.aasci.2016.09.013>;
- Potosyan A.H.**, (2017), *Geographical features and development regularities of rural areas and settlements distribution in mountain countries*, *Annals of Agrarian Science*, <http://dx.doi.org/10.1016/j.aasci.2017.02.012>;
- Potra, Alexandra-Camelia**, (2015), *Importanța criteriului mental în delimitarea Ținutului Ciceului*, *Geographia Napocensis*, anul XI, nr. 1, 2015, p. 77-86;
- Potra, Alexandra Camelia** (2018), *Ținutul Ciceului. Analiză regională*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca;
- Prodan, D.**, (1994), *Producția fierului pe domeniul Hunedoarei în sec. XVIII*, în *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj, I-II, 1958-1959; Producția fierului pe domeniul Hunedoarei, în sec. XVII*, în vol. *Din istoria metalurgiei hunedorene. 110 ani de la punerea în funcțiune a primului furnal de la Hunedoara, 1884- 1994*, Hunedoara;
- Puiu, V., Mitran, Cristina-Monica**, (2008), *Microregions and the Elimination of the Regional Disparities*, în *Romanian Review of Regional Studies*, vol. IV, nr. 1, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Pușcariu, I. S.**, (1864), *Disertațiune despre împărțirea politică a Ardealului*, Sibiu;
- Pușcaș, Angelica**, (2007), *Țara Chioarului, Studiu de geografie regională*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Radu, I.**, (1903), *Istoria vicariatului greco-catolic al Hațegului*;
- Rusu, Adriana, Pescariu, E.**, (1995), *Mărturii arheologice din zona Hunedoarei, în Corviniana*, vol. I, editată de Consiliul Local Hunedoara și Muzeul „Castelul Corvineștilor”, Hunedoara;
- Rebrișorean, M., Codrea, V., Barbu, O.**, (2007), *O alunecare de teren în perimetrul localității Cinciș-Cerna*, *Environment & Progress*, vol. 11, p. 397-400;

- Rich, J. L.**, (1917), *Cultural features and the physiographic cycle*. Geographical Review, 4, p. 297;
- Roman, C.C.**, (2008), *Habitatul uman în peșterile din sud-vestul Transilvaniei*, Sibiu;
- Rotariu, T.**, (1999), *Recensământul din 1900*, Editura Staff, Cluj-Napoca;
- Rotariu, T.**, (2004), *Recensământul din 1850*, Ediția a II-a revăzută, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Rotariu, T.**, (2011), *Recensământul din 1930*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Săgeată, D.R.**, (2004), *Modele de regionare politico-administrativă*, Editura Top Form, București;
- Schmidt-Kallert, E.**, (2005), *A short introduction to Micro-regional planning*, Editura Food and Agriculture Organization of the United Nations Sub-regional Office for Central and Eastern Europe, Budapesta;
- Sicoe, I., Jianu, N.**, (2008), *Județul Hunedoara – zonele etnografice*, Societatea Culturală „Avram Iancu” din România, Deva;
- Secoșan Elena**, (1982-1983), *Pădurenii din Hunedoara, Sargeția*, XVI-XVII, Muzeul Județean Deva, p. 66.
- Silvestru Moldovan**, (1896), *Revista Țara Noastră*, Sibiu, p. 55-62;
- Sinha, V.N.P.** (1967), *Population and settlement in Bokaro basin in Bihar, India*. 21 International Geographical Congress, Selected Paper, 3, p. 256;
- Solyom Fekete, Fr.**, (1882), *Anuarul Societății de Istorie și arheologie a județului Hunedoara*;
- Stănculescu, F., Gheorghiu, A., Petrescu, P., Stahl, P.**, (1956), *Arhitectura populară românească. Regiunea Hunedoara*, Editura Tehnică;
- Stahl, H.H.**, (1958), *Contribuții la studiul satelor devălmașe românești*, vol. I, București;
- Stahl, H.H.**, (1965), *Contribuții la studiul satelor devălmașe românești*, vol. II, București;
- Strutinski, C., Paica, Maria, Bucur, I.I.**, (1983), *The supragetic nappe in the Poiana Ruscă Massif: an argumentation*, Editura Institutul Geologic, București;
- Swainson, M.B.**, (1944), *Dispersion and Agglomeration of rural settlements in Somerset*. Geography : 29, p. 1;
- Szabo, I.**, (1909), *Hunyadmegye Erdohatvideke*, Extr. din Hunyadm. Tort. es Reg. Tars. Evkonyve, XIX (1909), p.12);

- Șerban, O.**, (1996), *Aspecte privind mineritul și metalurgia în Ținutul Pădurenilor*, Referate și comunicări de Geografie, vol. 3, p. 93-97;
- Ștefan, P.,D.**, (1951), *Din luptele muncitorimii ardeleno din trecut*, în *Studii și cercetări de Istorie Medie*, ianuarie-iunie 1951;
- Teglas, G.** (1879), *A hunyadmegyeyi erdohatsag (Pădurein)*, Foldrajzi Kozlemenyek, VII, p. 249-271);
- Tolman, E.C.**, (1948), *Cognitive maps in rats and men*, în *Psychological Review*, nr. 55, p. 189-208, Washington;
- Tudor, D.**, (1968), *Orașe târguri și sate în Dacia Romana*, Editura Enciclopedică Română, București;
- Țighiliu, Iolanda**, (1997), *Societate și mentalitate în Țara Românească și Moldova (secolele XV-XVIII)*, Editura Paideia, București;
- Vaida, V.**, (2014), *Dragan Muntean este printre noi*, Editura SIER, Deva;
- Vasilescu, V.**, (2006), *Istoria Românilor pe înțelesul tuturor*, în *Revista AGERO Stuttgart*, Seria Istorie și Etnografie, <http://www.agero-stuttgart.de/REVISTA-AGERO/ISTORIE/Istoria%20românilor%20pe%20interesul%20tuturor.pdf>;
- Viski, L., Jianu, I.**, (1974) *Poiana Ruscăi 220 (1754-1974)*, editată de Casa Județeană a Corpului Didactic Hunedoara și Întreprinderea Minieră Hunedoara, Deva;
- Vilcea, Ioana-Cristiana**, (2012), *Țara Severinului. Studiu de geografie regională*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Vlad, A.**, (2003), *Monografia comunei Ghelari*, Editura Emia, Deva;
- Vuia, R.**, (1922), *Câteva observațiuni și constatări asupra păstoritului și asupra tipurilor de case la Români*, *Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj*, vol. I, p. 323-334;
- Vuia, R.**, (1926), *Țara Hațegului și Regiunea Pădurenilor. Studiu antropogeografic și etnografic*, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj-Napoca;
- Vuia, R.**, (1945), *Vânătoarea și curse țărănești din Țara Hațegului și regiunea Pădurenilor*, *Transilvania*, vol. 76, nr. 3/4, p. 105-107;
- Vuia, R.**, (1958), *Portul popular al Pădurenilor din Regiunea Hunedoara. Caiete de artă populară*. Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București;
- Vuia, R.**, (1975), *Studii de etnografie și folclor*, vol. 2, București;
- Vuia, R.**, (1980), *Studii de etnografie și folclor*, vol. 2, Editura Minerva, București;

- Vulcănescu, R.**, (1979), *Dicționar de etnologie*, Editura Albatros, București;
- Walmsley, D.J., Lewis, G.J.**, (1987), *Human Geography: Behavioural Approaches*, Published by Longman Scientific and Technical, London;
- Wood, J.**, (1996), *The Geomorphological characterisation of Digital Elevation Models*. Diss., Department of Geography, University of Leicester, U.K. online;
- Wood, J.**, (2009), *Geomorphometry in LandSerf*. In: Hengl, T. and Reuter, H.I. [Eds.]: *Geomorphometry: Concepts, Software, Applications*. Developments in Soil Science, Elsevier, Vol.33, 333-349;
- Wooldridge, S.W. and Morgan R.S.**, (1958), *Town and rural planning – the physical factors in the problem*. *Geography*, 23, p. 90;
- Xenopol, A.D.**, (1988), *Istoria românilor din Dacia Traiană. Vol. 3: De la moartea lui Petru Rareș până la Matei Basarab și Vasile Lupu: „Epoca lui Mihai Viteazul”*, Editura Enciclopedică, București;
- Yi Fu Tuan**, (1974), *Topophilia. A Study of Environmental Perceptions, Attitudes, and Value*, Editura Columbia University Press, Ney York;
- Zau, Viorica**, (1995), *Resursele subsolului din Munții Poiana Ruscă: impactul asupra peisajului geografic*, Referate și comunicări de Geografie, vol. 1, p. 80-85;
- Zau, Viorica**, (1996), *Modificarea peisajului geografic din Munții Poiana Ruscă prin activități umane*, Referate și comunicări de Geografie, vol. 3, p. 63-67;
- Zau, Viorica**, (2003-2004), *Agroturism în comuna Bunila-Munții Poiana Ruscă*, Referate și comunicări de Geografie, vol. 9, p. 188-193;
- Zotic, V.**, (2007), *Organizarea spațiului geografic în culoarul Mureșului, sectorul Sebeș-Deva*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Istoria românilor**, (2001), vol. I, București;
- Istoria românilor**, (2002) vol. VI., București;
- Istoria Transilvaniei** (2003), vol. I, Cluj-Napoca;
- ***(1959), *Antologie folclorică din Ținutul Pădurenilor*, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R.P.R., București;
- ***(1971), *Documente hunedorene din istoria mișcării revoluționare 1920-1944*, Deva;

****Lege nr. 5 din 6 martie 2000 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național - Secțiunea a III-a – zone protejate Publicat în Monitorul Oficial al României nr. 152 din 12 aprilie 2000;*

****Lege nr. 351 din 6 iulie 2001 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național - Secțiunea a IV-a Rețeaua de localități;*

****Legea nr. 346/2004 privind stimularea înființării și dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii;*

****Ordonanța de Urgență nr. 57/2007 privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice;*

***<http://www.iucn.org/> - IUCN – The World Conservation Union, Ghid pentru utilizarea Categoriile de Management ale ariilor protejate, IUCN, 2008,

****LEGEA NR. 49 DIN 13 APRILIE 2011 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr 57/2007 privind regimul ariilor natural protejate conservarea habitatelor naturale, a florei si faunei sălbatice, Monit. Oficial, 262 din 13 aprilie 2009;*

****Recensământul populației și al locuințelor din 2011, Institutul Național de Statistică, București;*

****Ordinului Ministrului Mediului și Pădurilor nr. 2387/2011;*

****Planul strategic de dezvoltare durabilă a comunei Ghelari, județul Hunedoara, pentru perioada 2007-2013;*

****Strategia de dezvoltare locală a comunei Toplița, județul Hunedoara, pentru perioada 2014-2020;*

****Repertoriul Arheologic Național, ran.cimec.ro/;*

*** *Institutul Național de Statistică, www.insse.ro;*

****Ordinul Arhitecților din România, Ghid de Arhitectură pentru încadrarea în specificul local din mediul rural, județul Hunedoara;*

****DEX online;*

Materiale cartografice

****(1968), Harta Geologică a României, scara 1:200000, Comitetul de Stat al Geologiei, Institutul Geologic;*

****(1978), Harta topografică a României, scara 1:25000;*

****(1990), Harta solurilor României, scara 1:200000, Institutul de Cercetări pentru Pedologie și Agrochimie);*

*** (2006, 2013), *Corine Land Cover*, <http://www.eea.europa.eu/data-andmaps/data/corine-land-cover-2006-raster-3>;

*** http://geo-spatial.org/?fbclid=IwAR36Vi5v179M712hM7QVp5m--vDWzHi6XEvPCLtc_LIUZd_iUU_AuOd5H1A;

*** (2005, 2013, 2015), Ortofotoplanuri, scara 1:5000;

*** (2015), *Harta Căilor Ferate Române*, http://tren.transira.ro/Harta_retelei.htm;

*** (2017, 2018), Google Street View, <http://www.instantstreetview.com/>;

Site-uri WEB

*** http://www.pict.hu/documents/docs/planning_in_hungary.pdf

*** <https://www.agrimedia.ro/articole/feriga-de-camp-buruiana-invadanta-si-periculoasa?fbclid=IwAR28DsmOcKcHb0kewO-aq0xZzqgawBUiqgIFFLRxIcgaXd-xXMGcCxvCEEg>

*** http://www.agrinet.ro/content.jsp?page=1278&language=1&fbclid=IwAR1_rSQyphmxfeEfySbWlkFkiS_Uv_ehf52lobXY0GX6-3iejdm-LX4phag

*** <https://glasul-hd.ro/festivalul-placintelor-padurenesti-rupe-monotonia-comunei-cerbal/>

*** https://adevarul.ro/locale/hunedoara/foto-festivalul-placintelor-padurenesti-satul-Tinutul-padurenilor-insufletit-oamenii-veniti-sarbatoare-1_5d511acf892c0bb0c676070c/index.html

*** https://servuspress.ro/renumitele-placinte-padurenesti-de-la-feregi-au-devenit-marca-inregistrata_184773.html

*** https://adevarul.ro/locale/hunedoara/paradoxul-castelului-corvinilor-locul-bate-an-an-recordul-turisti-numarul-crescut-data-taxe-1_5c2647bdf52022f7500394b/index.html

*** <https://www.listafirme.ro/>

*** <https://www.topfirme.com/>